

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ РИНКУ

Г. О. ГОРІНА, кандидат економічних наук
(Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського)

Анотація. У сучасних умовах розвитку світового господарства туризм характеризується стрімким розвитком, сприяє підвищенню сукупного валового внутрішнього продукту, сприяє економічному зростанню, створює нові робочі міста у супутніх галузях економіки. Забезпеченість України цінними природними та культурними ресурсами повинна стати ґрунтовною засадою для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної туристичної індустрії на міжнародному туристичному ринку. Мета статті – визначити місце та конкурентоспроможність туристичної галузі України на міжнародному туристичному ринку. Досліджено основні тенденції міжнародного туризму в Україні. Розглянуто місце України у глобальному рейтингу складеному за Індексом конкурентоспроможності подорожей та туризму. Підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі держави на світовому туристичному ринку повинне відбуватися шляхом забезпечення високої рентабельності галузі, формування позитивного іміджу держави на міжнародному туристичному ринку.

Ключові слова: туризм, конкурентоспроможність, міжнародний туристичний ринок, туристичні потоки.

У сучасних умовах розвитку процесів глобалізації світових ринків зовнішня торгівля послугами, особливо туристичними, набуває особливого значення. Це пов'язано зі зростанням попиту на туристичні послуги, підвищення якості та пропозиції туристичного продукту, розширенням видової диверсифікації міжнародного туристичного ринку, яка зумовлена розвитком нових видів туризму, збільшенням платоспроможності населення розвинутих країн світу. За таких умов усе більшого значення набуває питання визначення місця України на міжнародному туристичному ринку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту на ньому.

Питання розвитку міжнародного туризму у світі та Україні висвітлені в наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Я. А. Дубенюк досліджує основні напрями подальшого розвитку світового ринку туристичних послуг на підставі визначення особливостей і тенденцій розвитку міжнародного туризму та світового господарства, М. П. Мальська розглядає міжнародний туризм як суспільний

феномен та індустрію, його види і чинники, що впливають на туристичний рух, Л. М. Побоченко розглядає тенденції та регулятивні механізми розвитку міжнародного туризму за умов глобалізації, І. В. Черніна досліджує регіональні проблеми туристичного бізнесу як фактора соціально-економічного розвитку України. Незважаючи на значну увагу до питань функціонування світового туристичного ринку та розвитку міжнародного туризму в Україні під впливом процесів глобалізації та інтеграції, недостатньо дослідженими та висвітленими залишаються питання конкурентоспроможності туристичної галузі України на міжнародному туристичному ринку.

Головною метою статті є визначення місця та конкурентоспроможності України на міжнародному туристичному ринку.

Згідно із Законом України «Про Туризм» держава проголошує туризм одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки та культури і створює умови для туристичної діяльності [1]. Одними із основних пріоритетних напрямів державної політики в галузі туризму

є: розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку.

У географічній структурі в'їзного та виїзного туристичного потоку України домінують

країни СНГ. Так, за кількістю громадян, які в'їхали в Україну 2013 р., Російська Федерація становила 41,69 %, друге місце – Республіка Молдова – 21,96 %, третє – Білорусь – 13,59 % (табл. 1).

Таблиця 1

Географічна структура в'їзного туристичного потоку України у 2008 та 2013 рр.

Ранг 2008 р.	Країна	2008 р.		Ранг 2013 р.	Країна	2013 р.			
		кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну – усього	із них – за метою поїздки туризм			кількість іноземних громадян, які в'їхали в Україну – усього	питома вага, %	із них – за метою поїздки туризм	питома вага, %
	Усього	25449078	1693348		Усього	24671227	100,00	488496	100,00
1	Російська Федерація	7638222	663147	1	Російська Федерація	10284782	41,69	270689	55,41
2	Польща	5242980	310573	2	Молдова, Республіка	5417966	21,96	3057	0,63
3	Молдова	4418821	13617	3	Білорусь	3353652	13,59	18320	3,75
4	Білорусь	3407064	265695	4	Польща	1259209	5,10	17908	3,67
5	Румунія	1440466	3682	5	Румунія	877234	3,56	758	0,16
6	Угорщина	1033376	12367	6	Угорщина	771038	3,13	325	0,07
7	Словаччина	644918	9186	7	Словаччина	424306	1,72	366	0,07
8	Німеччина	231632	72446	8	Німеччина	253318	1,03	30354	6,21
9	США	128122	50698	9	Узбекистан	235361	0,95	16282	3,33
10	Ізраїль	90353	23311	10	Туреччина	151706	0,61	24615	5,04

Джерело. Складено автором за даними [2, 3].

Дані табл. 1 свідчать, що за метою поїздки туризм до України 2013 р. в'їхало 488496 чоловік, або лише 1,9 % загальної кількості іноземних громадян, які в'їхали в Україну, 2008 р. цей показник становив 6,6 %. Найбільша кількість відвідувачів за метою поїздки туризм традиційно прибувала з Російської Федерації – 270689 чол., Туреччини – 24615 чол., Білорусі – 18320 чол. З країн ЄС у 2013 р. найбільший відсоток іноземних громадян, які в'їхали до України належить громадянам Польщі – 5,10 %, тоді як 2008 р. ця частка становила 20,6 %.

Основними причинами зниження в'їзного туристичного потоку до України є: недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури та обслуговування в окремих курортних

закладах, низький рівень безпеки на деяких об'єктах і маршрутах туристичної галузі, нестабільна політична ситуація в країні тощо.

Протилежна тенденція простежується у географічній структурі виїзного туристичного потоку України 2008 та 2013 рр. Питома вага громадян України, які виїхали до Польщі 2013 р., становила 28,34 %, або 6991 тис. чол., що у 3 рази більше, ніж 2008 р. (табл. 2).

Данні табл. 2 свідчать про збільшення кількості громадян, які виїхали з України до Російської Федерації. За даними державної служби статистики України, за аналізований період їх кількість збільшилась на 530215 чол. Найбільша питома вага громадян України 2013 р., метою поїздки за кордон яких був туризм, виїхало до Російської Федерації – 14,02, Туреччини – 12,86, Єгипту – 7,92 та Польщі – 6,53 %. За-

Таблиця 2

Географічна структура виїзного туристичного потоку України упродовж 2008 та 2013 рр.

Ранг 2008 р.	Країна	2008 р.		Ранг 2013 р.	Країна	2013 р.			
		кількість громадян, які виїхали з України – усього	із них – із метою туристичної поїздки			кількість громадян, які виїхали з України – усього	питома вага, %	із них – з метою туристичної поїздки	питома вага, %
	Усього	15498567	1792269		Усього	23761287	100	354840	100
1	РФ	5610191	229644	1	Польща	6991778	28,34	31905	6,53
2	Польща	2245876	265094	2	РФ	6140406	24,89	68500	14,02
3	Республіка Молдова	1893321	11752	3	Республіка Молдова	2395258	9,71	3752	0,77
4	Угорщина	1276180	67858	4	Угорщина	1900469	7,70	–	–
5	Білорусь	1242560	50101	5	Білорусь	1738907	7,05	20239	4,14
6	Туреччина	564181	339716	6	Румунія	791845	3,21	9311	1,91
7	Румунія	521131	8831	7	Туреччина	573840	2,33	62811	12,86
8	Словаччина	438412	15456	8	Словаччина	571266	2,32	–	–
9	Єгипет	381416	235850	9	Німеччина	376316	1,53	5366	1,10
10	Чехія	179452	112206	10	Єгипет	336173	1,36	38669	7,92

Джерело. Складено автором за даними [2, 3].

галом, із 2008 по 2013 рр. географічна структура виїзного туризму в Україні майже не змінилась – у рейтингу 10 найбільш популярних країн для українських громадян у 2013 р. з'явилась Німеччина – 1,53 % загальної кількості, змістив із рейтингу Чехію. 2013 р. загальна кількість громадян, які в'їхали в Україну з метою туристичної поїздки, більша ніж кількість громадян, які виїхали з України, на 133 тис. чол.

Світова туристична організація щороку складає рейтинг країн світу за міжнародними туристичними прибуттями та надходженнями від туризму. У рейтингу 2013 р. 8 з 10 країн світу (США, Іспанія, Франція, Китай, Італія, Таїланд, Німеччина, Великобританія) фігурують у обох рейтингах, демонструючи стали привабливість для туристів. 2008 р. Україна входила до рейтингу топ 10-ти країн світу за міжнародними туристичними прибуттями та посіла 7-ме місце з часткою ринку у 2,75 % (25,4 млн чол.), проте 2013 р. міжнародні туристичні прибуття до країни знизилися на 3,15 %, або на 24,6 млн чол. (табл. 3).

За даними світової туристичної організації, надходження від туризму у світі з 2008 до

2013 рр. загалом збільшилися на 22,77 %. Аналогічна тенденція простежується майже у всіх топ 10-ти країнах світу за надходженнями від туризму. Найбільший темп росту продемонстрували країни азійсько-тихоокеанського регіону – Макао (Китай) – 386,79 %, Таїланд – 138,53 %, Гонконг (Китай) – 124,86. Іспанія та Італія продемонстрували від'ємний темп росту – 1,95 та 3,94 % відповідно. Значний спад надходжень від туризму спостерігався і в Україні – 8,77 % з 5,7 млрд дол. у 2008 р. до 5,2 млрд дол. у 2013 р.

Індекс конкурентоспроможності подорожей і туризму оцінює фактори, які сприяють розвитку туристичного сектора в окремо взятій країні. Рейтинг ґрунтується на 80 показниках, згрупованих у 14 складових. Ці складові, в свою чергу, утворюють 3 субіндексу: регуляторна середа в туристичному секторі, середа та інфраструктура для бізнесу, а також Культурні та природні ресурси в секторі подорожей і туризму. Перший субіндекс охоплює елементи, що відносяться до сфери державної політики та регулювання, другий – елементи ділового середовища і «жорсткої» інфраструктури, і третій – більше «м'які» елементи люд-

Таблиця 3

**Рейтинг країн світу за міжнародними туристичними прибуттями
та надходженнями від туризму протягом 2008 та 2013 рр.**

Ранг 2013	Країна	Міжнародні туристичні прибуття, млн дол.			Ранг 2013	Країна	Надходженнями від туризму, млрд дол.		
		2008	2013	темп росту, %			2008	2013	темп росту, %
	Світ всього	922	1087	17,89		Світ всього	944	1159	22,77
1	Франція	79,30	...	–	1	США	110,1	139,6	26,79
2	США	58,0	69,8	20,34	2	Іспанія	61,6	60,4	–1,95
3	Іспанія	57,3	60,7	5,93	3	Франція	55,59	56,1	0,92
4	Китай	53,0	55,7	5,09	4	Китай	40,8	51,7	26,72
5	Італія	42,7	47,7	11,71	5	Макао (Китай)	10,6	51,6	386,79
6	Туреччина	25,0	37,8	51,20	6	Італія	45,7	43,9	–3,94
7	Німеччина	24,9	31,5	26,51	7	Таїланд	17,65	42,1	138,53
8	Великобританія	30,2	31,2	3,31	8	Німеччина	40,0	41,2	3,00
9	РФ	21,5	28,4	32,09	9	Великобританія	36,0	40,6	12,78
10	Таїланд	14,58	26,5	81,76	10	Гонконг (Китай)	17,3	38,9	124,86
	Україна	25,4	24,6	–3,15		Україна	5,7	5,2	–8,77

Джерело. Складено автором за даними [4, 5].

ських, культурних і природних ресурсів у кожній країні [6].

Згідно з Індексом конкурентоспроможності подорожей і туризму 2013 р. Україна поліпшила глобальну конкурентоспроможність цього сектора, піднявшись за 2 роки на 9 позицій у

рейтингу, отримав 3,98 балів із 7 можливих. Однак цей результат більшою мірою відображає посткризове відновлення. Так 2008 р. її позиція в рейтингу становила 77 місце (3,76) балів, тоді як у 2013 р. Україна посіла 76 місце (табл. 4).

Таблиця 4

**Рейтинг країн світу за індексом конкурентоспроможності
подорожей та туризму протягом 2008 та 2013 рр.**

Рейтинг 2013 р.	Країна	Індекс		Субіндекси					
		Бал	Бал	регуляторне середовище в туристичному секторі		середовище та інфраструктура для бізнесу		культурні та природні ресурси в секторі подорожей і туризму	
				рейтинг	бал	рейтинг	бал	рейтинг	бал
		2008		2013					
1	Швейцарія	5,63	5,66	1	5,94	1	5,42	2	5,63
2	Німеччина	5,41	5,39	8	5,57	6	5,29	7	5,31
3	Австрія	5,43	5,39	2	5,80	11	5,11	9	5,24
4	Іспанія	5,30	5,38	14	5,48	5	5,30	6	5,36
5	Великобританія	5,28	5,38	17	5,44	10	5,13	3	5,57
6	США	5,28	5,32	44	4,95	2	5,36	1	5,65
7	Франція	5,23	5,31	9	5,56	7	5,18	11	5,20
8	Канада	5,26	5,28	27	5,27	8	5,17	5	5,39
9	Швейцарія	5,27	5,24	12	5,54	23	4,89	8	5,30
10	Сінгапур	5,06	5,23	6	5,74	4	5,31	25	4,64
76	Україна	3,76	3,98	60	4,73	71	3,62	99	3,59

Джерело. Складено автором за даними [7].

Рейтинг країн світу за індексом конкурентоспроможності подорожей і туризму 2013 р. очолила Швейцарія, набравши 5,66 балів, покращивши свій результат 2008 р. на 0,03 бала. Посісти першу позицію рейтингу Швейцарії дозволило отримання максимальних балів серед усіх країн за субіндексами Регуляторне середовище в туристичному секторі (5,94 бала) та Середовище та інфраструктура для бізнесу (5,42 бали). Близькі позиції майже з однаковою кількістю отриманих балів посідають Німеччина (5,39 бала), Австрія (5,39 бала), Іспанія (5,38 бала), та Великобританія (5,38 бала), посідаючи 2-ге, 3-тє, 4-тє та 5-тє місце відповідно.

Проведене дослідження конкурентоспроможності туристичної галузі України на міжнародному туристичному ринку дало можливість визначити основні тенденції міжнародного туризму в Україні, зробити висновки про місця та конкурентоспроможність туристичної галузі України на міжнародному туристичному ринку.

Аналіз географічної структури в'їзного та виїзного туристичного потоку свідчить, що 2013 р. кордон України перетнуло 24,6 млн іноземців, з них 488 тис. з метою туристичної поїздки. Іноземні туристи приїздили до України найчастіше з РФ, Республіки Молдови, Білорусі, Польщі, Румунії, Угорщини, Словаччини, Німеччини. 2013 р. перетнуло державний кордон 23,7 млн українців, з них з туристичною метою – 354 тис. осіб. На сьогодні найбільш відвідуваними українськими туристами країнами є Польща, РФ, Республіка Молдова, Білорусь, Угорщина, Румунія, Туреччина, Словаччина, Німеччина, Єгипет.

Дослідження позицій України у рейтингу країн світу за міжнародними туристичними прибуттями та надходженнями від туризму, складеного світовою туристичною організацією протягом 2008 та 2013 рр., свідчать, що 2013 р. міжнародні туристичні прибуття до країни знизились на 3,15 % і становили 24,6 млн чол., аналогічна тенденція зберігається з грошовими надходжень від туризму в Україні. Вони знизилися на 8,77 % – із 5,7 млрд дол. 2008 р. до 5,2 млрд дол. 2013 р.

Аналіз позицій України у глобальному рейтингу, складеному за Індексом конкурентоспроможності подорожей і туризму, свідчить, що Україна в рейтингу 2013 р. отримала оцінку 3,98 бала із семи можливих і посіла 76-тє місце з 140 можливих. Це найвище місце, яке займала Україна за період розрахунку Індeksu, однак цей результат свідчить, швидше, про відновлення втрачених після кризи позицій – 78-тє та 77-тє місця протягом 2007 і 2008 рр. відповідно.

Отже, маючи значний туристичний потенціал, забезпеченість цінними природними та культурними ресурсами, реальний стан туристичної галузі України не відповідає її потенційним можливостям. Підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі держави на світовому туристичному ринку повинно відбуватися завдяки забезпеченню становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохоченню національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць, участі держави в міжнародних і регіональних туристичних організаціях і асоціаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Туризм [Електронний ресурс]: Закон України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>. – Назва з екрана.
Pro Turizm [Elektronniy resurs] : Zakon Ukrayini. – Rezhim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>. – Nazva z ekrana.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
Derzhavniy komitet statistiki Ukrayini [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Nazva z ekrana.
3. Державне агентство України з туризму та курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua>. – Назва з екрана.
Derzhavne agentstvo Ukrayini z turizmu ta kurortiv [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.tourism.gov.ua>. – Nazva z ekrana.

4. UNWTO Tourism Highlights, 2014 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-unwto.org/content/r13521/?p=ad69160bc19c47df8e1a074905c07990&pi=16>. – Назва з екрана.
5. Сборник «Украина в мире: обзор международных индексов» 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://feg.org.ua/uploadfiles/ckfinder/files/in_world/2013/ukraine_inthe_world_2013_rus_web.pdf. – Назва з екрана.
6. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TT_Competitiveness_Report_2013.pdf. – Назва з екрана.

А. А. Горина, кандидат экономических наук (Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского). **Место Украины на международном туристическом рынке.**

Аннотация. В современных условиях развития мирового хозяйства туризм характеризуется стремительным развитием, способствует повышению совокупного валового внутреннего продукта, способствует экономическому росту, создает новые рабочие места в сопутствующих отраслях экономики. Обеспеченность Украины ценными природными и культурными ресурсами должна стать основой для повышения конкурентоспособности отечественной туристической индустрии на международном туристическом рынке. Цель статьи – определение места и конкурентоспособности туристической отрасли Украины на международном туристическом рынке. Исследованы основные тенденции международного туризма в Украине. Рассмотрено место Украины в глобальном рейтинге составленном по индексу конкурентоспособности путешествий и туризма. Повышение конкурентоспособность туристической отрасли государства на мировом туристическом рынке должно происходить путем обеспечения высокой рентабельности отрасли, формирования положительного имиджа государства на международном туристическом рынке.

Ключевые слова: туризм, конкурентоспособность, международный туристический рынок, туристические потоки.

G. Gorina, Cand. Econ. Sci. (Donetsk National University of Economics and Trade named after Mikhail Tugan-Baranovsky). **Place of Ukraine in the international tourism market.**

Summary. In the present conditions of the world economy tourism is characterized by the rapid development, contributes to the total gross domestic product, promotes economic growth, and creates new jobs in related industries. Security of Ukraine valuable natural and cultural resources should be the basis for improving the competitiveness of the domestic tourism industry on the international tourism market. Aims and Objectives: positioning and competitiveness of the tourism industry of Ukraine on the international tourism market. The major trends in international tourism in Ukraine were investigated. The place of Ukraine in the global travel and tourism competitiveness index were investigated. The competitiveness of the tourism industry of the state in the global tourism market should take place by ensuring high profitability of the sector, creating a positive image of the state in the international tourism market.

Keywords: tourism, competitiveness, international tourist market, tourist flows.